

ספר

שערי אריה

חלק ב'

והוא

כ"ו מאמרים מקיפים
בסוגיות יסודיות בהלכה
מחולק לט' שערים

שער שבת ○ שער מועדים ○ שער מיעוט המצוי
שער איסור שרצים ○ שער איסור והיתר
שער מאכלי עכו"ם ○ שער סת"ם
שער מזוזה ○ שער תפילין

מאת

אריה אידנסון

שנת תשפ"ג

עיה"ק ירושלים תובב"א

©
הכתובת
אידנסון
רחוב אידלסון 11 דירה 11
רמות ג' ירושלים
aryehlib@gmail.com

מכון הוצאה לאור
054-850-4410
e0548504410@gmail.com

לעילוי נשמת דודינו היקרים

הרה"ג ר' ישראל משה בן ראובן ז"ל בלקשטיין
עבד את ה' ולמד את תורתו מתוך דביקות ושמחה
אדם יקר ואציל רוח שאהב תורה בכל נפשו
נפטר י"ז תשרי תשע"ה

אשתו מרת **שירה מרים** בת ר' יוסף לייב ע"ה
מסורה למשפחתה ועסקה בגמילות חסדים בכל נפשה לרבים
נפטרה כ"ג ניסן תש"פ
הקימו בית מלא באהבת תורה, במדות טובות וביראת שמים
וזכו לגדל דור ישרים מבורך

מרת **דאבא גיטל** בת ר' יוסף לייב ע"ה שפירא
אשת הרה"צ ר' קלמן מנחם שליט"א
אשת חיל עטרת בעלה,
מסרה נפשה למשפחתה ולמען קהילת "אש קודש",
ונשאה בעול עם חברו
הזדככה ביסורין וקבלה אותם באהבה
נפטרה י"ב טבת תשע"ט

הרה"ג ר' יהורם בן קלמן ז"ל מקס
תלמיד חכם ועובד ה' מתוך צניעות,
אהוב על משפחתו ומכריו
ולמד וחידיש בתורה בשמחה
נפטר י"א טבת תשפ"ב

ת. נ. צ. ב. ה.

מפתחות

שער שבת

מזאמר א'	בענין צירוף בהוצאה, ובעצם גדר הוצאה	טו
מזאמר ב'	בענין טפילות בהוצאה	כד
מזאמר ג'	בענין נתינה מתחילה על פלטה חשמלית	לג
מזאמר ד'	בענין ביטול כלי מהיכנו	מד
מזאמר ה'	בגדר בסיס לדבר האסור, והדין בסיס לאסור ומותר	נד
מזאמר ו'	ענינים קצרים במסכת שבת	ע

שער מועדים

מזאמר ז'	הברכה של ספירת העומר, ובחילוק בין תורה למצות	צא
מזאמר ח'	בגדר תשובה ווידוי הנצרך לכפרת יום כיפור	קא

שער מיעוט המצוי

מזאמר ט'	בגדר חיוב בדיקה במיעוט המצוי	קלא
----------	------------------------------	-----

שער איסור שרצים

מזאמר י'	בגדר איסור תולעים, ואיזה מותרים ואיזה אסורים	קסג
מזאמר יא'	בהיתר תולעים המותרים בזמננו	קפו

שער איסור והיתר

מזאמר יב'	בדין נעשה גיעול לחבירו למעשה	רז
מזאמר יג'	גדר דין נ"ט בר נ"ט, הדין לכתחילה, וכאשר עשה במזיד	רכב

מאמר יד בדין קליפה שנאבדה וכדי קליפה בדיעבד ..... רלט

מאמר טו דין איבה ..... רסו

שער מאכלי עכו"ם

מאמר טז בדין עולה על שולחן מלכים ..... ערה

מאמר יז בדין חלב עכו"ם ..... רפה

שער סת"ם

מאמר יח בגדר הדין לשמה, סתמא לשמה וכח גברא ..... שז

מאמר יט בדין צורת האותיות, והדין בשינה צורתם ..... שלא

מאמר כ בדין פרשיות פתוחות וסתומות, והדין כאשר שינה ..... שנא

שער מזוזה

מאמר כא גדר הפתח החייב במזוזה ..... שעא

מאמר כב איך נקבע ימין הפתח למזוזה ..... שפה

שער תפילין

מאמר כג דין ריבוע התפילין ..... שצט

מאמר כד בגדר הקלף הנצרך לתפילין, והגדרת גויל ודוכסוסטוס ..... תז

מאמר כה בדין חריצים בין הבתים ..... תלג

מאמר כו בדין כסדרן ..... תנא

תוכן הענינים

פתיחה ..... א
הקדמה > תודות

שער שבת

מאמר א' **בענין צירוף בהוצאה, ובעצם גדר הוצאה** ..... טו
פרק א' **צירוף בהוצאה** > א. צירוף של פחות מכשיעור בהוצאה. > גם המימרא של רבא מתפרשת כן, וכן פירש ר"ח > תוס' וש"ר מיאנו בפירוש זה וצ"ע > ב. חילוק בין צירוף בהנחה לצירוף בעקירה. > דברי התוס' בדעת ר"ח שלר"י יש דין צירוף רק בעקירה ולא בהנחה וצ"ע > לישב דעת ר"ח בעצמו > ג. החסרון בצירוף אם הוא דין בשגגות או גם במזיד > סברת הר"ן שצריך שמקור הטעות יהיה אחד, וצ"ע שלא מצאנו תנאי זה בדיני שגגות > י"ל שרשויות כתמחויין וצ"ע > ד. עקירה מב' מקומות זה כמו הוצאת מאכל ושתייה, והנחה בב' מקומות כמו ב' אכילות > פרק ב' **עיקר גדר הוצאה וגדר עקירה והנחה** > א. גדר הוצאה כשינוי מקום החפץ ממקומו הראשון > ב. נראה שגם גדר העברת ד' אמות כן > פרק ג' **דינים בעקירה** > א. עקירה מהנחה > ב. צריך לעקור מהנחה ולא מהרשות, והדין רשות רק מקום העשייה.

מאמר ב' **בענין טפילות בהוצאה** ..... כד
פרק א' **שיטת הירושלמי שטפילות היא רק בדבר הצריך לכלי** > מחלוקת הרמב"ם והראב"ד לדינא > שיטת הבבלי, ולמסקנה נחלקו הראשונים, וכן בגדר הדבר > מחלוקת ראשונים בעירובין בגדר דין טפילות וכהנ"ל > עוד מקור מדין בושם בכלי זהב > עוד מקום שנחלקו ראשונים אם טפילות רק בנצרך או די בהוצאה ביחד > פרק ב' **שיטת ר"ח ורה"ג להפך מהירושלמי, שכל הדבר צריך לכלי אין הכלי טפל** > שיטת ר"ח ורה"ג > ברי"ף גרס במשנה כדעת ר"ח ורה"ג, דלא כב"ח שמחק > כך מפורש גם בריבנו פרחיה > פרק ג' **דעת הרשב"א בביצה כר"ח** > צ"ע סתירה ברשב"א > ישוב לזה > פרק ד' **קושית על שיטת הר"ח** > תימה על הר"ח מג' גמרות מפורשות > פרק ה' **חידוש גדול שחלוק טפל לפטור לטפל לדבר שחייב** > פלא שרש"י מדגיש בג' מקומות שאיירי בטפל לדבר שפטורים עליו > כך גם משמעות הגמ' > נראה שיש ב' דיני ביטול לכלי > קושיה ע"ז מדברי ר"ח עצמו > פרק ו **נראה מהלך אחר בדעת ר"ח**

מאמר ג' **בענין נתינה מתחילה על פלטה חשמלית** ..... לג
לאסור בעניין שדרך רוב פעמים לבשל כך > פרק א **קושית האחרונים משו"ע, וישב לזה** > דברי הפרמ"ג שצריך שהחום יעבור דרך דבר אחר וצ"ע > אולי לפרמ"ג זה בכלל מוה שלא מקבלים הר"ן שמוותר מאפה ע"ג האש > כ"ז כאשר מתחת יש מקום שדרך בישול, לא כאשר כולו אינו דרך בישול > פרק ב **במג"א נראה שצריך מעשה היכר** > ספק בביאור המג"א ב"תנורים שלנו" > המג"א עובר מסברת גו"ק להיתר נתינה בתחילה וצ"ע > צ"ע מה רצה להתיר בתנורים שלנו > נפק"מ באין דרך בישול בעי מעשה היכר > מי שרצה לאסור נתינה על רדיאטור משום שאין מעשה היכר > ביאור חדש משולחן עצי שיטים ולפי"ז מובן המג"א, ואינו נוגע כלל לדידן > במזבח אדמה לא נראה כן, ומ"מ לא פסק כמהרי"ל > כאשר יש היכר אם בעינן גם מעזיבה > הזרע אמת התיר אליבא דמהרי"ל היכר בלא מעזיבה > בבאר היטב גם נראה כן > פרק ג **מה הדין בפלטה שאפשר לשנות בה את מעלות החום** > האם אין דרך בישול מהני לחשש חיתוי

מאמר ד' **בענין ביטול כלי מהיכנו** . . . . . מד

הקדמה > פרק א' היתר כאשר הכלי עומד לכה. > ב' מגדולי האחרונים התירו בפירוש > נפק"מ בין דבריהם > החת"ס סופר אסר > פרק ב אם הגדר הוא משום מוקצה או משום ביטול השימוש בכלי. > מחלוקת הפרמ"ג והמשנ"ב בגדר מבטל כלי, אם תלוי במוקצה או בשם כלי > ירושלמי שגם על פירות יש מבטל כלי > היתר לספוג שמן בבגד בלוי > היתר ניגוב בלא חשש סחיטה ומ"מ אסור לטלטל אח"כ את הספוג > עצת החת"ס וצ"ע שנגד ירושלמי > ע"כ שבדרך אכילה לא אסרו > פרק ג מחלוקת מג"א ורע"א אם בדבר שמחובר לקרקע יש מבטל כלי. > נראה שמהרש"א כמג"א, ורע"א תמה עליו > השאלה בכיסוי הדם > פרק ד מקורות בראשונים לספק הנ"ל. > דעת ר"ח שאין הבעיה מוקצה אלא חוסר שימוש > שיטת רש"י ג"כ שהבעיה בחוסר שימוש, ודייק כן מהריק"ש > שיטת הריטב"א בביטול בחלון > נמצא ר"ח רש"י וריטב"א שלא תלוי במוקצה דלא כגרע"א > פרק ה למה סתירת כלי ממש לא יהיה קו"ח. > ישוב לזה

מאמר ה' **בגדר בסיס לדבר האסור, והדין בסיס לאסור ומותר** . . . . . נד

פרק א' גדר בסיס לדבר האסור > שיטת רש"י משום טפילות למוקצה > שיטת רמב"ן משום שנחשב שמטלטל את המוקצה ישירות > עוד מקור ברמב"ן שדן אם לפי חשיבות החפץ או מטרת הטלטול > ברשב"א מוכח דלא כרמב"ן > שיטת הרי"ד שיש דין בסיס גם על דבר שמופקע מדין מוקצה > רמב"ן שדין הבסיס כדין המוקצה לענין תנאי > פרק ב' סתירה בשיטת הרמב"ן. > דין בסיס לדבר המותר > ביאור סברת הרמב"ן > עוד מקור לדין בסיס לדבר המותר > ב' מקורות שככר או תינוק מע"ש אינו צריך להיתר ככר או תינוק וזה כהנ"ל > פרק ג' סתירה בשיטת רש"י. ואם דבר שאפשר לנער נעשה בסיס. > ב. ניעור המוקצה מן הבסיס גם כאשר נעשה בסיס. > עוד מקור ברש"י שאין איסור לנער את הבסיס מהאיסור > מוכח שהשאלה על החבית אם מותר לטלטל וצ"ע שאינו מן הצד > מוכח שבסיס משום טלטול המוקצה > יש לדחות שכל טלטול במקצת הוה מן הצד וראיה לזה מהזאת נר תלוי > רמ"א במקו"א מוכח דלא כפירוש זה > ג. בסיס לדבר המותר ולדבר האסור. > ראשונים שהתירו להדיא > יסוד הספק מה רוצים לבטל את האיסור או את ההיתר > מקורות בראשונים שצריך לבטל את ההיתר כדי לאסור > עוד מקורות שהאיסור רק כאשר בטל ההיתר > דעת האוסרים. > צ"ע ראיות הרשב"א > א. הראיה ממוכני > ב. הראיה מתיק עם ספר

מאמר ו' **ענינים קצרים במסכת שבת** . . . . . ע

א. בענין הדלקת נרות שבת כאשר אין צריך את האור > ב. בדין בישול אחר מאכל בן דרוסאי > ג. בדין צליה אחר בישול > ד. בדין הוצאה בדבר הטפל לבגד > ה. בדין שטרי הדיטות

שער מועדים

מאמר ז' **הברכה של ספירת העומר, ובחילוק בין תורה למצות** . . . . . צא

פרק א' בשל"ה מבאר שיש ברכה על ספירת העומר, ויש את מעשה המצוה, דלא כהמון העם שחושבים שזה מעשה א' > מנהג המון העם הוא דעת כל חכמי אשכנז > בביאור הגר"א הביא שיטה זו ופירש שמעשה מצוה הוא סיום הברכה ונפק"מ לדינא > עוד חידוש בגר"א לפי הראב"ה > דברי החוק יעקב שאומרים שהיום כי זה ביאור למה מברכים > ביאור מו"ר הגרמ"ש שפירא וצ"ל בטעם שאי"ז ברכת המצות רגילה > שיטת מהר"א ק שאין מברכים שהחיינו משום שאינו גמור מצוה > פרק ב' על שלא ברכו בתורה תחילה > ברוקח כתב שהגלות על מברך ולא לומד להפך מהגמ' > ענין ברכת המצות דוקא לפני המצוה > ענין ברכת המצות שהוא משום התקדשות האדם לפני המצוה ע"י מחשבתו > פרק ג' חילוק בין תורה למצות > לשמה להבין דרכי התורה > ביאור מו"ר בר יקר בחילוק בין תורה למצות. > בחז"ל דורשים לשעבר רבות עשית > פרק ד' לפי"ז סברו שבתורה אי"צ לברך קודם >

הטעם שזה טעות שלפני הלימוד צריך מחשבה כמ"ש בנפש החיים ◇ לפי"ז יתישבו השאלות בתחילת דברינו ◇ לפי"ז מובן הענין שקבעו בספירת העומר שהברכה חלק ממעשה המצוה ◇ דברים מהאדמו"ר משומרי אמונים זצ"ל

מאמר ח' **בגדר תשובה וידי הנצרך לכפרת יום כיפור** ..... קא

הקדמה ◇ חלק א' יום כיפור מכפר עם התשובה, אם הוא תשובה רגילה. וכן הוידוי אם הוא וידוי של תשובה רגילה אין דין אחר. ◇ פרק א' הדין שיום כיפור מכפר עם התשובה ◇ דברי הרמ"א ששבין הוא מאמין בכפרה ◇ מקור הדברים ברמב"ם ◇ מקור הרמב"ם מסוגיא ערוכה בכריתות דף ז' ◇ בגבורת ארי דייק שהסוגיא לא מדברת על תשובה מחטא ◇ אחרונים שס"ל שמהגמ' הנ"ל מבואר שאי"צ תשובה רגילה ושאלו סתירה בזה ◇ פרק ב' רמב"ן וריטב"א בשבועות פירשו את הברייתא כפשטו, והתקשו בפירוש הגמ' משו"ה ◇ תימא שהתעלמו מהגמ' בכריתות ◇ יתכן שהם סברו שיש סתירה בין הסוגיות ◇ פרק ג' הסוגיא ביומא שעצם הבאת קרבן הוכחה על תשובה ◇ דברי השם משמואל על רש"י הנ"ל ◇ פרק ג' רש"י בשבועות פירש מטעם אחר משום הוידוי ◇ פרק ד' הסוגיא בשבועות שצריך תשובה משום זבח רשעים תועבה ◇ זבח רשעים רק במזיד ולא בחטאת ואשם ◇ שיטת רבינו יונה שיש זבח רשעים גם בשוגג ◇ זבח רשעים רק בקרבן ולא בעיצומו של יום ◇ בשעיר אין את ההוכחה של רש"י משהביא ◇ פרק ה' שיטת הרמב"ם שדחה הגמ' בשבועות ◇ נראה שגם הרמב"ן והריטב"א ס"ל שהן סוגיות חלוקות ◇ פרק ו' בגדר וידוי של יום כיפור וידוי של תשובה לבטא בפיו את מעשה התשובה ◇ וידוי של יום כיפור בקשת כפרה ◇ ביראים מבואר שוידוי ביו"כ ועל הקרבן ענינים תפילה לכפרה ◇ פרק ז' בירושלמי ומדרש מבואר שוידוי ביום כיפור אומר שלא יחטא עוד ◇ פרק ח' נראה שיש דין נוסף מלבד תנאי בכפרת יום כיפור, יש חיוב לחזור בתשובה ביום כיפור, ואינו תלוי בכפרה ◇ דברי הרמב"ן שיש חיוב מיוחד לשוב ביום כיפור ◇ חלק ב' גדר עזיבת החטא, שלא יחשב שרץ בידו ◇ פרק א' בגדר עזיבת החטא בתשובה רגילה ◇ בשאלה אם מי שאינו יכול לחטוא צריך עזיבת החטא ◇ רבינו יונה הביא שרץ בידו על שמתיצב על דרך לא טובה ◇ פרק ב' שיטת המבי"ט בענין חזר בדעתו ושוב חטא ◇ בדעת רש"י שדוקא גזל בידו נחשב שרץ ◇ גירסת הר"ף וסיעתו וחזר לחטוא במקום ואינו חוזר בו ◇ לשון הרמב"ם על תשובה ◇ פרק ג' חיבור התשובה למאירי שמי שחוזר בעת צרה ושוב חוזר לחטוא הוה תשובה, והבעיה רק שאין מספיקים בידו לעשות תשובה ◇ רבינו ניסים גאון שאם לא היה בלבו לחזור על העבירות מכפר לו אפילו פעמים הרבה ◇ שיטת החינוך שעושה מצב ריחוק מחטא, ומהני משום שאין דנים לפי אותה שעה ◇ שיטת מהר"ט שנחלקו רמב"ם ורבינו יונה ◇ העולה מדברינו:

שער מיעוט המצוי

מאמר ט' **בגדר חיוב בדיקה במיעוט המצוי** ..... קלא

הקדמה ◇ השיטות השונות במיעוט המצוי ◇ הכרח שבאחוזים גבוהים כו"ע מודו שיש דין בדיקה ◇ פרק א' הדין שמדאורייתא אזלינן בתר רובא גם במקום שאפשר לבדוק ◇ הגמ' בחולין ומסקנת הראשונים ◇ הסוגיא בביצה שנראה שאי"צ לבדוק כלל ושיטת התוס' שם ◇ שיטת הרמב"ן להפך מתוס' ופירשו בגמ' ◇ פרק ב' ב' הטעמים של הרשב"א בשם רבינו יונה ◇ שיטת רש"י בתשובה ◇ איך נפסק להלכה בין ב' שיטות אלו, ובין הרמב"ן לרבינו יונה. ◇ דברי כמה רבנים למעשה וצ"ע ◇ פרק ג' סתירה לכ"ז מדברי הרשב"א בסיון שכן בלילה ◇ דברי הבית אפרים שרבינו יונה מודה בקרוב למחצה, משא"כ ריאה צריך לטעם חדש ◇ שיעור המחייב בדיקה הבית אפרים ומשכנת יעקב ◇ דברי המשכנ"י על עשרה אחוזים ◇ הריב"ש בב' מקומות נראה כבית אפרים ◇ דברי הפוסקים למעשה ◇ פרק ד' האם מיעוט המצוי מחייב רק בדיקה קלה, או להפך זה חייב גם באינו מצוי. ◇ דברי הרמב"ן ◇ ב' גדולי הפוסקים שכתבו דלא כן, אלא שיש ב' הלכות, וצ"ב. ◇ מה נחשב בדיקה שיש בה טירחא ◇ פרק ה'

מחלוקת רש"י ורבותיו בדין נאבדה הריאה ◊ הכרעת הראשונים ◊ הכרעת ראשוני אשכנז לחלק בין בהמות גדולות לקטנות ◊ פרק ו' הסכמת האחרונים שגם הרמ"א שפסק כפשרה שאוסרת, רק משום גדר ולא מדינא ◊ נפק"מ לדינא בזה שהאיסור בדיעבד לרמ"א מטעם גדר ◊ פרק ז' דעת המשכנ"י לפסוק כרבותיו של רש"י ועוד חידושים ◊ פרק ח' איך משערים מיעוט המצוי - האם לפי כל אכילה בפנ"ע או לפי החפץ או דרך לקנות ביחד וכד' ◊ ב' תשובות הרשב"א בענין בדיקת חלק מהתערובת והשאלה בפירוש דבריו ◊ היוצא מדברינו

שער איסור שרצים

מאמר י' **בגדר איסור תולעים, ואיזה מותרים ואיזה אסורים . . . . . קסג**

הקדמה ◊ פרק א' תולעי פירות ◊ פרק ב' הליכה על פרי, והאם יש חילוק אם השרץ נולד בתוך הפרי או מבחוץ ◊ א. בדין תולעים שנוצרו על הפרי מבחוץ וזוחלים שם ◊ ב. דעת הש"ך ופירוש האחרונים ◊ ג. ב' ראיות בשו"ת הב"ח ◊ א. בדין תולעים ע"ג גבינה ובשר ◊ ב. בדין תולעים בקמח ◊ פרק ג' בענין פרישה לדופן כלי בשרץ הארץ ◊ מחלוקת ריב"א ומהר"ח או"ז ◊ דברי מהר"ח או"ז צ"ב ◊ אי אפשר לומר שאין כלל דין רביתיה בשאר השרצים ◊ דברי שו"ת הב"ח בביאור שיטת מהר"ח או"ז. ◊ דעת הרא"ש ◊ הכרעת הפוסקים ◊ פרק ד' פרישה מפרי לפרי ◊ כמה גדולי האחרונים שאסרו משום שעובר מפרי לפרי ולכאורה נגד הראשונים הנ"ל. ◊ דעת החזו"א ◊ השאלה מהדין לאחר יב"ח ◊ פרק ה' ◊ א. מה נחשב רחיש. ◊ שיטת הרא"ש וראשוני אשכנז וצרפת שגם בפרי מחובר צריך מקום רחיש ◊ דעת הרשב"א וסיעתו שבפרי מחובר אי"צ מקום לרחוש ◊ ההכרעה למעשה ותמיהה בדעת הרמ"א ◊ ב. קושיית האחרונים מנ"ל שלא היה מקום לרחוש כאשר היה קטן ◊ ג. ישוב האחרונים שכאשר התולעת קטנה אין לה חיות לרחוש ◊ תשובות קול שחל סימן ז' ◊ ד. דברי העיטור ◊ מקורות שאמרו היתר זה גם כאשר אינו נמצא במקום סגור לגמרי

מאמר יא **בהיתר תולעים המותרים בזמננו . . . . . קפו**

הקדמה ◊ א' טענה שכל ההיתרים הם רק משום מיניה קגבלי, ואילו בנוול מביצה ל"ש להתיר ◊ ב' טענה שכל ההיתר הוא משום שנולד בתוך פרי, ואילו למעשה הם נולדים בחוץ וזוחלים לתוך הפרי ◊ ג' טענה שתולעי דגים ההיתר הוא משום שנולד בדג, ואילו למעשה נולד בחוץ בתוך שרימפס ונבלע שלם ◊ פרק ו' האם ההיתר הוא רק בנוול מתולעת מותרת ◊ שיטת הרמב"ם, האם מפורש היתר גם בנוולדים מזו"נ, או כונתו רק שהם מולידים ◊ דברי הלכות גדולות ושאלתות - האם ההיתר הוא משום שנוצר מהפרי או ר"ל שצריך שיהיה טפל לאוכל ◊ בכת"י ודפו"י נראה שאין חילוק ביניהם ◊ פרק ז' ביטול דין התליע בתלוש בספרי זמננו והסברם ◊ הסברם משום סתירה בין התורה למדע ואם אפשר לישב מגבילים את ההלכה ◊ ביאור הסתירה בין התורה למדע ◊ הפשרה שעשו לא נראה לא בתורה ולא במדע ◊ הסתירה בתולעים דגים והויכוח בזה ◊ הגבלות אלו נאמר לישב סתירה בין תורה למדע, ואינם מסתברים. וצ"ב האם ההלכה משתנית ע"פ המדע ◊ פרק ח' דברי הראשונים בסתירה בין המבואר בגמ' לדברי הרופאים בטריפות. ◊ ביאור שיטת הרמב"ם ◊ הפוסקים שפירשו שהרמב"ם שלל קבלת דברי הרופאים ◊ הפוסקים שהרמב"ם קיבל את דברי הרופאים ומ"מ ההלכה לא משתנה ◊ פרק ט' מחלוקת האחרונים בטעם הדבר ◊ לשון הרמב"ם נראה שמסרו הכתוב לחכמים ◊ דברי הקה"י כדברינו לענין השתנות הטבעים לא ישתנה הדין ◊ ב' סוגי מסרו הכתוב לחכמים

שער איסור והיתר

מאמר יב **בדין נעשה גיעול לחבירו למעשה** ..... רז

פרק א' **הסוגיא של נעשה גיעול לחבירו** ◇ בגמ' מבואר שהתירא בלע מהני בשול דבר אחר להכשירו ואי"צ הגעלה, וכך הסכמת הראשונים למעשה ◇ הגמ' מסיקה קשיא ממשנה ואין ההכרעה למעשה ◇ ברש"י מפורש שקמ"ל שהמשנה באיסור, ולא שחלוקים על הדין נעשה גיעול ◇ בריטב"א מסיק שלגירסא דידן נעשה גיעול, ורק לגירסא שלו צריך הגעלה ◇ בתשובת של רבינו גרשום גם התיר למעשה ◇ פרק ב' **הב"י דוחה את הסוגיא מהלכה** ◇ צ"ע איך דוחה סוגיא ערוכה, משום תירוץ של תוס' במקו"א ◇ ישוב הפר"ח שהב"י בא לתרץ את הקשיא של הגמ' ◇ התוס' מדברים על ביטול הבשר בזמן היתר והגמ' על שימוש בכלי בזמן האיסור ◇ הראיה מדין שבירה בכלי חרס שלא דיברו על הכלי בזמן האיסור ◇ נקודות הכסף מוכיח בראשונים שהסוגיא אינו קולא בקודש ◇ פרק ג' ב' **מקורות בראשונים שהב"י הוכיח של"ל נעשה גיעול** ◇ הראיה מספר התרומה בביטול מים בתוך מעל"ע ◇ התירוץ שהרשב"א דיבר בכלי מתכות והסה"ת בכלי חרס ◇ חידוש שהרשב"א לא דיבר במים ◇ פרק ד' **בסמ"ק מוכח שאינו מעיקר הדין אלא משום חששות וגדרים** ◇ הדין בספיקות ובדיעבד בחשש זה ◇ הש"ך חולק על הב"י שהסמ"ק אינו חולק על הרשב"א, משום שלא שייכים חששות הסמ"ק בקדירה על האש ◇ בש"ך וסיעתו פירשו שטעם הרשב"א הוא משום הגעלה בשאר משקים וברשב"א כתב שלא מהני להגעלה ◇ פרק ה' **בביאור הגר"א נראה שהחששות של הסמ"ק תלויים במחלוקת ר"ט ורבנן** ◇ בביאור הגר"א בהל' פסח נראה שיש נידון של חשש שמא לא עשה כדן כיון שלא כיון להכשירו. ◇ בראב"ד על התורת כהנים כתב שטעם חכמים דר"ט, והישוב על הקשיא הוא או משום חשש, או משום ביטול מריקה ושטיפה ◇ ביאור מחלוקת ר"ט וחכמים בזבחים ◇ היוצא מדברינו:

מאמר יג **גדר דין נ"ט בר נ"ט, הדין לכתחילה, וכאשר עשה במזיד** ..... רכב

ב' יסודות חשובים בין נ"ט בר נ"ט שנלמדים מהרשב"א ◇ פרק א' **מחלוקת הרשב"א וסיעתו נגד הרא"ש וסמ"ק וסיעתם בגדר נ"ט בר נ"ט** ◇ א. שיטת הסמ"ק וסיעתו שחסר בשיעור הטעם. ◇ ב. שיטת הרשב"א שלא חסר בשיעור הטעם לטכ"ע, וזה דין בחלות איסורין שלא חלין על טעם קלוש. ◇ דעת הרא"ש כסמ"ק ◇ פרק ב' דין נ"ט בר נ"ט **לכתחילה** ◇ שיטות האוסרים ◇ פרק ג' **שיטת המתירים** ◇ ראיה מהראשונים בפסחים בטח תנור שהקשו שיקנח ויהיה מותר ◇ ראיה מר"ש משאנץ שמוותר לכתחילה ◇ ראיה מהכשר כלים דהתירא בני יומם ◇ הסמ"ק עצמו מקשה כן ומתירן שלפי שעה התירו ◇ פרק ד' **הכרעת הב"י** ◇ ראיה מהב"י עצמו שכיון לסברא זו ◇ בדק הבית הכריע שמוותר לכתחילה ◇ בשו"ע לא התייחס לדבר זה, והפולמוס בדעתו ◇ גם בדעת הרמ"א אין התייחסות מפורשת ונחלקו האחרונים בדעתו ◇ בדעת הגר"א יש משמעות שלא ס"ל לדין לכתחילה ◇ פרק ה' **לאוסרים לכתחילה מה הדין בעבר במזיד** ◇ כמה אחרונים שפסקו כפרמ"ג לאסור בדיעבד ◇ פרק ו' **סיבות של"ש בנ"ט בר נ"ט ביטול איסור לכתחילה** ◇ א. נחלקו הראשונים אם נ"ט בר נ"ט צריך לביטול או לא ◇ ב. לא מצאנו אפילו לענין ריחא איסור בדיעבד ◇ ג. אם דרכו בשפע מותר ל"ש כלל ענין זה ◇ ד. אין מבטלים רק כאשר רוצה לאכול האיסור, ולא להשתמש בכלי ◇ ה. בסמ"ק עצמו מפורש שאינו איסור גמור ◇ מסקנה דמילתא

מאמר יד **בדין קליפה שנאבדה וכדי קליפה בדיעבד** ..... רלט

הקדמה ◇ חלק א' **נאבד מקום הקליפה והוא מיעוט החתיכה** ◇ פרק א' **מחלוקת האחרונים בלא ידוע מקום הקליפה**. ◇ מחלוקת הפר"ח ורע"א באינו יודע את מקום הקליפה ◇ במנחת כהן מבואר כפר"ח כפי שציין הנ"ל ◇ בפרמ"ג ג"כ נראה כפר"ח, וגם עליו רע"א חולק ◇ בביאור הגר"א ג"כ נראה כפר"ח ◇ שו"ת מהרשד"ם ובשו"ת בית יהודה מבואר כפר"ח ◇ פרק ב' **בחבל ראשונים מבואר חילוק בין ספק באותה חתיכה לספק בין חתיכות** ◇ דעת הראב"ה מרדכי ועוד ראשונים רבים לחלק בין ספק באותה חתיכה, לבין ספק בין כמה חתיכות. ◇ עוד מקורות לגבי חמץ שצריך לקלוף הכל מספק ◇ פרק

ג' צ"ב טעם הדבר ולמה לא צודקת טענת הגרע"א ◇ י"ל שדנים ס' רק בשטח הקליפה וא"כ אסור מדרבנן ◇ עוד י"ל טעם חדש שהוה כקבוע משום ודאי איסור ◇ פרק ד יתבאר שגם הגרע"א עצמו ס"ל שיש שאלה האם שייך רוב במקרה הנ"ל, והוכיח מגמ' שלא אמרין רוב בכה"ג, ושאל לפליתי שאמרין ביטול מ"ט בגמ' ◇ מחלוקת הגר"ז מלצר והחזו"א בדיון ספק שלא מכח התערובת ◇ הנפק"מ לדין ◇ חלק ב' מה הדין בקליפה שאי אפשר לקלף - האם נאסר כל המאכל ◇ פרק א' ◇ א. שיטת ר"ת שקליפה רק באפשר, ולריב"א אסור גם בדיעבד, והכרעת הראשונים. ◇ חידוש האו"ה והרמ"א שגם קליפה שכבר נאסרה והתערבבה מותר בדיעבד ◇ צ"ע שר"ת אמר שלא גזרו על דבר שאינו בפני"ע, ולא על דבר שכבר נאסר והתערבב ◇ פרק ב' קושיית הפוסקים שיש מקומות מפורשים שקליפה בדיעבד אסור. ◇ סתירה ברמ"א עצמו אם קליפה אסורה בדיעבד ◇ הרמ"א עצמו בתורת חטאת מקשה קושיה זו בדעת האו"ה ומכריע כר"ת, אך רק במקום הצורך. ◇ המנח"י מקשה שבשו"ע הרמ"א לא אזיל כדבריו בתו"ח ◇ הרמ"א במפה סמך על ר"ת גם שלא במקום צורך דלא כת"ח, ודייק כן תלמידו בשו"ת משאת בנימין ◇ נראה שבב' המקומות מפורש ברמ"א שעיך כר"ת ורק משום שנפק מפומיה ◇ שיטות שפסקו כריב"א ◇ פרק ג' שיטת הש"ך בישוב הקושיות והתמיהות עליו. ◇ פרק ד' שיטת המג"א בישוב הקושיות שרק קליפה של אדמיקר אינה מעיקר הדין משא"כ צלי ומליח ◇ קושית האחרונים שבאו"ה ורמ"א לא נראה חילוק זה ◇ חלק ג' ◇ סתירה בדעת ר"ת מהדין שעירוי ככ"ר ◇ הישוב לחלק בין נפסק הקילוח ללא נפסק הקילוח ◇ הקושיה מדגים שעלו בקערה שאסור גם בדיעבד ◇ חלק ד' ◇ א. ראייה משיטת רש"י ורשב"ם בעירוי שקליפה לכתחילה. ◇ ב. הוכחה שאי"ז טעמים אלא חילוק בין בישול לבליעה, וביאור מחלוקת רשב"ם ור"ת בעירוי ככלי ראשון או לא, וראיותיהם. ◇ מחלוקת בביאור הירושלמי ◇ מסקנת הדברים בשיטת רש"י ורשב"ם שלענין שבת לא ס"ל אדמיקר ◇ העולה מדברינו

מאמר טו **דין איבה** ..... רסו
דין איבה ◇ במקור הדין מבואר שההיתר רק בסעודות גדולות וסעודת מצוה ◇ ישוב האחרונים ◇ איסורים אחרים ◇ כמה פוסקים שדברים משום חומרא ג"כ מותר משום איבה ◇ דברי שבט הלוי שחלוק ע"ז ◇ מעשה רב מהמחנה אפרים ומהר"י וילנא

שער מאכלי עכו"ם

מאמר טז **בדין עולה על שולחן מלכים** ..... ערה
פרק א' עולה על שולחן מלכים ללפת בו את הפת ◇ א. גדר עולה על שולחן מלכים ◇ בענין אוכל של סעודה דוקא, ולא קינוח ◇ עוד מקור שפרפרת הוא אכילה קבועה ◇ שיטת התורת חיים שבענין אכילת קבע ולא עראי ◇ ב. עוד טעם שצריך נאכל בסעודת פת, שיהיה דרך להזמין אורחים חשובים לסעוד עליו ◇ ג. האם קפה עולה על שולחן מלכים ◇ מסקנת הדברים ◇ פרק ב' שלוש שמועות סותרות בשם הגר"ש אלישיב נגד דברים אלו ◇ א. עדות הג"ר יצחק מרדכי רובין שליט"א ◇ ב. עדות ספר כרם אפרים ◇ ג. עדות הג"ר יוסף אפרתי שליט"א ◇ פרק ג' דברי האריז"ל שאסר פיצוחים וקפה ◇ חידוש הבעי חיי ועפי"ז מיושב האריז"ל ◇ דברי שבט הלוי שדי באכילת עראי של מלכים ◇ דברי הבית מאיר כבעי חיי שהבעיה בשינוי אכילה של המלכים לעומת שאר בני"א ◇ פרק ד' השיטות שקינוח נאסר, אם ה"ה מיני מתיקה ◇ העולה מזה

מאמר יז **בדין חלב עכו"ם** ..... רפה
הקדמה ◇ פרק א' דברי הגמ' ◇ האיסור משום תערובת חלב טמא ומהני הוכחה להתיר ◇ אי"צ שיראה ממש אלא די במירתת ◇ שיטות הגאונים שבגמ' מבואר שאין טמא בעדרו אי"צ שישאל יראה ◇ במרדכי דחה פירוש זה שרק ר"ל שאי"צ לראות ממש ומהני בגורם למירתת ◇ פרק ב' דברי הראשונים בלא שכית בהמה טמאה ◇ לשונות ספרא דבי רש"י שמותר מדינא אך פורץ גדר ◇ מקורות מגאונים שהתירו

למעשה, וראשונים שכתבו שמ"מ מנהג להחמיר משום פרצה ◊ עוד מקור משערי דורא שהגאונים התירו, ומ"מ אסור משום תקלה ◊ אותו לשון בספר המנהיג שבגמ' נראה שמוותר ומ"מ אסור משום תקלה ◊ שיטת הפרי חדש שהאיסור רק כאשר שכיח בעדר אחר באותו עיר ◊ פרק ג' ◊ דברי הרדב"ז שחלב אינו דבר שנאסר גם כאשר אין חשש תערובת ◊ דברי התשב"ץ על דרך זה עם ראיות אחרות ◊ פרק ד' ◊ ב' מקורות שהובאו בפוסקים כמקור שחלב הוא דבר שבמניין ◊ דבריהם כאשר שכיח חלב טמא שאינו ספק אלא איסור דרבנן, ולא שגם בלא שכיח גזרו ◊ באו"ה האורך מוכח חילוק זה ◊ פרק ה' ◊ טענת החת"ס שחלב זה דבר שבמניין שאסור גם כאשר אין את טעם התקנה. ◊ בתשובות רש"י מפורש דלא כהסברו בדעת רש"י וכך הסכמת הגאונים והראשונים והאחרונים. ◊ דבריו צ"ב מסברא וי"ל ◊ עוד אחרונים שס"ל שחלב נאסר במנין גם כאשר אין חשש ◊ פרק ו' מקורות שכתבו שטעם איסור חלב לא משום תערובת דבר טמא אלא משום הרחקה מגויים ◊ מקורות שדיברו על מסורה איש מפי איש עד משה רבינו נגד המבואר בגמ' ◊ פרק ז' ◊ מה שכתב מהר"ש אבוהב שלא אזלינן בתר רובא בחלב גויים משום שהכונה בהרחקה ◊ פרק ח' החילוק בין פרות בבעלות גוי לפרות בבעלות ישראל ◊ פרק ט' ההיתר של מירתת משום פיקוח ממשלתי ◊ טענת החולקים ◊ פרק י' דברי הפוסקים למעשה ◊ מסקנת הדברים

שער סת"ם

מאמר יח בגדר הדין לשמה, סתמא לשמה וכח גברא ..... שז

פרק א' גדר הדין לשמה ◊ תלית הגמ' לשמה בדין הזמנה מילתא ◊ המתבאר בזה בגדר לשמה, ומה שצ"ע לדין שהזמנה לאו מילתא ◊ יסוד הספק בדעת ר"ת אם למ"ד הזמנה לאו מילתא זה גדר שונה ◊ האם הדין לשמה מחייב לעשות עיבוד שלא נצרך ◊ הדין כאשר יש ב' שלבי עיבוד, האם שניהם נצרכים ללשמה ◊ פרק ב' עוד מקור שנחלקו התוס' והרמב"ן אם לדין לשמה הזמנה או מעשה הכנה בעלמא ◊ לתוס' אפשר לבטל את הלשמה ◊ לרמב"ן לשמה אינו מציאות בחפץ אלא דין הכשר בשעת עשיה ◊ פרק ג' גדר הדין סתמא לשמה, ודין עקירת הסתמא ◊ מחלוקת הראשונים אם סתמא לשמה בס"ת או לא ◊ אם סתמא לאו לשמה צריך אמירה לשמה כדי לעקור סתמא זה ◊ דין לשמה בקדשים ושצריך אמירה ◊ סתמא לשמה מצב בחפץ ולא סתמא על עשית האדם ◊ פרק ג' עוד פרטים בדין עקירת הסתמא ◊ תשובות ופוסקים שאם הזמנה לאו מילתא אי אפשר לעקור את הסתמא לשמה ◊ מחלוקת ראשונים אם האמירה מפקיעה את הסתמא או שהוא דין אמירה לעשות לשמה ◊ סברא כע"ז בגט ממהר"י ווייל וסיעתו ◊ פרק ד' שיטת ערוגת הבושם שמהני מעשה מוכיח על מחשבתו אע"פ שאינו עוקר את הסתמא ◊ שיטת ערוגת הבושם שחלוק עבדן לאדם שאינו עבדן ◊ פרק ה' האם סתמא לשמה היא אומדנא או דין מחמת החפץ ◊ הדין בזה"ז שאין מעבדים עורות או כותבים בקלף אלא לסת"ם ◊ פירוש האחרונים שע"י תחילת מעשה לשמה נעשה הכל סתמא לשמה ◊ פרק ו' החילוק בין כל הס"ת שמהני אמירה בהתחלה לאזכרות שצריך על כל שם ◊ האם מהני מחשבה או צריך דיבור באזכרות ◊ טעם הדבר שבאזכרות צריך מחשבה ◊ חילוק בדין מחשבה באזכרות, לצד בסה"ת שבכל ס"ת אי"צ אמירה ◊ פרק ז' דברי הפוסקים בחילוק בין אזכרות לשאר ס"ת ◊ מחלוקת הפוסקים בדעת הרא"ש אם מהני מחשבה או דיבור ◊ דברי הט"ז שצריך אמירה אך לא מטעמיה של הב"י ◊ פרק ח' שימוש בכלים חשמליים בעשית בתי תפיליניט ◊ פולמוס הפוסקים בענין לשמה במכונות ◊ גם האוסרים לא באו משום דין מעשה אלא משום שאינו מתעסק כעת בדבר ◊ מכשירי חשמל הוה מעשה גמור ◊ דעת פוסקי דורנו להלכה ◊ דעת האוסרים ◊ גלגל שממשיך להסתובב ג"כ הוה מעשה גמור ◊ שיטת רבינו יונה שגם בגלגל אדם יש כח שני

מאמר יט בדין צורת האותיות, והדין בשינה צורתם ..... שלא

מחלוקת רש"י ור"ת בפירוש קוצו של י' ◊ צ"ע שלכאורה שינוי צורה פוסל רק בנשתנה לאות אחרת ◊

פרק א' כמה מקומות בשולחן ערוך שפסל שינוי אע"פ שאינו דומה לאות אחרת, ובכל מקומות אלו פירש בביאור הגר"א שיש ב' פסולים > א. דין חלקי האות שנוגעים בעוד מקום, שהשו"ע פסל בדיעבד אע"פ שלא השתנה לאות אחרת. ודברי ביאור הגר"א ע"ז. > ב. עוד מקור בשו"ע של נגיעה נוספת או הפרדה שפסול בדיעבד ודברי הגר"א ע"ז > ג. לשון השו"ע סימן ל"ו ס"א וביאור הגר"א שכונתו ב' פסולים שונים. > ד. בלשון השו"ע ביו"ד לא נראה שזה כונתו, אלא שאינו נקרא כלל > ה. דברי הרמ"א בסימן ל"ו ששינוי צורה אינו פוסל, ואם נגד הנ"ל > פרק ב' מבואר שיש מחלוקת גדולה בראשונים בשאלה זו > א. דעת ר"ת שקוצו של י' אינו דבר חמור אלא קל, ואפשר ללמוד מזה כל שינוי > ב. מהר"ם מרוטנברג פסל חלקי אות שאינם מחוברים משום שלא גרע מקוצו של י' > ג. בדעת הרמב"ן מוכח שכל שינוי מעכב, ושנחלקו עליו שאר ראשונים > ד. נכנס אות לאות אחרת אם לכתחילה או בדיעבד דעת השו"ע > ה. עוד מקור לשיטת הרמב"ן שכל שינוי פוסל ושהוא דעת יחיד > פרק ג' דעת הראשונים שאינו פוסל אא"כ נשנתה לאות אחרת > פרק ד' מה הכרעת המחבר והרמ"א בדין קוצו של י' > חסרון קוצו של י' בכתב וועלש > פרק ה' דברי גדולי האחרונים שליתא כלל לדין צורת האותיות > פולמוס על ק' שהזוית מרובעת ולא עגולה > שיטת מהר"ם גאלנטי הזקן שאזלינן בתר מנהג נגד הברוך שאמר, ורק המפורש בגמ' מעכב > שיטת מהריק"ש שאין כלל דין צורת אות מסוימת > מהריק"ש מודה שיש פסול משום גולם א' ולא ב' > עוד מקור לדין זה מהרב משה זאבארו בשם גדול החכמים שבספרד בסברת המאירי > פרק ו' דינים באותיות שמעכבים לא משום שינוי בצורות האות, אלא משום שיש דין בפנ"ע לעשות פרט מסוים באות ומעכב בדיעבד > בחינוך בית יהודה האריך לדון בסברא זו > כעין סברא זו מבוארת בתשב"ץ > מחלוקת הריב"ש ותשב"ץ על רגל ק' שנדבק לגג שהריב"ש פסל בדיעבד משום הרמז שבגמ' והתשב"ץ רק משום שינוי לאות אחרת. > דעת התשב"ץ שאינו משום הרמז אלא משום שינוי צורה > סיכום הדברים

מאמר כ **בדין פרשיות פתוחות וסתומות, והדין כאשר שינה . . . . . שנה**

הקדמה > פרק א' האם מצטרף ב' חצאי שיעור ריוח מב' שורות > שיטת הרמב"ם ומחלוקת האחרונים בדעתו > כבר נחלקו בדעת הרמב"ם > הסבר הריטב"א > במאירי מפרש ברמב"ם שמצטרף אך חולק עליו > בדעת הטור הלכות ס"ת נראה שאינו מצטרף > פרק ב' תמיה בדעת הטור בהלכות מזוזה שנראה שמצטרף וקושיית הב"י שם > מקור הטור מהרא"ש סמ"ג ומרדכי > שיטת פסקי הרי"ד שמזוזה אי"צ הפסק פרשה כלל > דברי הראב"ה ואו"ז שתפילין פרשיותיה סתומות > פרק ג לבאר שמגילה אינה ספר ולכן אין לה דין הפסק פרשיות ונפק"מ לדין > הטעם משום שמגילה נקראת אגרת > עוד מקור שדין מגילה כאגרת הוא כמו מזוזה > דין מגילה כספר או כאגרת > פרק ד האם תפילין דומים למזוזה או לס"ת > ביאור שיטות הרמב"ם ומקורו משום שמזוזה אינה בכלל כתבי הקודש > דעת שאר הראשונים > פרק ה' פשרה אחרת של הלחם רב > פרק ה' ביאור שיטת העיטור > הכרעת העיטור > ספק העיטור, וכתב שבין קדש לוייה סתומות ופלא > בעיטור כתב שבס"ת בין שמע לויה פתוחה ופלא לפי"ז כל הסוגיא > ישוב לבאר הסוגיא באופן מחודש > ביאור ראית הגמ' והחילוק בין תפילין לס"ת > ביאור מסקנתו לפי"ז > מסקנת הדברים

שער מזוזה

מאמר כא **גדר הפתח החייב במזוזה . . . . . שעה**

הקדמה > גדר מזוזות לחיוב מזוזה > פרק א' בגדר הדין מזוזות ומשקוף > הדין פתחי שימאי לרש"י אי"צ מזוזה נפרדת > שיטת הריטב"א והרא"ה שצריך מזוזה נפרדת ושוב תברא לגזיזה > שיטת הרי"ד והרא"ז שצריך מזוזה נפרדת אבל לא בבית אבנים שע"כ מתקן סביב הפתח, והוא גילוי דעת > דברי הרא"ז כע"ז שבבנין אבנים ע"כ מתקן סביב הפתח והוא גילוי דעת כמשקוף נפרד > דברי המשכנ"י בביאור הריטב"א והרא"ז שצריך מזוזות בפנ"ע, ורק בכותל אבנים שאין דרך לתת משקוף מעץ מהני גילוי

דעת ע"י גמר הפתח במיוחד ◇ החזו"א חולק שהריא"ז כרש"י שאין דין מזוזות בפנ"ע ודבריו צ"ע ◇ סיכום השיטות ◇ פרק ב' שיטת הרא"ש בראשי כתלים ◇ ספק בביאור דעת הרא"ש אם שא"צ מזוזות או שראשי הכותל מזוזות לפתח ◇ התמיה על הרא"ש מהדין אכסדרה ◇ הישובים באחרונים ◇ הפרישה שיש דלת ברוח רביעית ◇ היד הקטנה שאכסדרא עשויה לטיול ולכן אינו רוצה סגירת הכתלים, והוספת האחרונים לבאר דבריו ◇ פרק ג' שיטת הרמב"ן והגאונים שאכסדרה משום שאינו בית ◇ מחלוקת רש"י והגאונים בביאור החסרון באכסדרה ◇ שיטת התוס' בסוכה והתנ"י ביבמות שבדיוורים ממש אי"צ ד' מחיצות ◇ לכאורה ע"כ לתוס' כאשר יש דיוורים ממש אי"צ ד' מחיצות ◇ ישוב הרא"ש לפי"ז שבבית ממש די בג' מחיצות ◇ פרק ד' בטור מבואר שגם לרא"ש יש דין מזוזות והכותלים נחשבים למזוזות ◇ שיטת רבינו חננאל וסיעתו בעירובין דלא כרא"ש ◇ העולה מזה

מאמר כב **איך נקבע ימין הפתח למזוזה** ..... שפה
הקדמה ◇ פרק א' שיטת מהרי"ל ◇ דברי השואל האם לפי עיקר וטפל או היכר ציר ◇ מהרי"ל שלפי היכר ציר, אך כניסה מרה"ר גובר ◇ דברי הלבוש והש"ך שלפי עיקר וטפל ◇ פרק ב' דברי המרדכי שהיכר ציר מהני רק בשימוש שווה וספק בכוונתו ◇ החידושים במרדכי ◇ שיטת הזרע אמות ◇ שיטת החיד"א ◇ מחלוקת הבית מאיר והפתח הבית בביאור דברי המרדכי ◇ דברי פתח הבית שתלוי בעיקר הפתח ◇ דברי פוסקי הדור האחרון ◇ מחלוקת החלקת יעקב והמנחת יצחק ◇ פרק ג' גירסא חדשה במרדכי מכת"י ◇ העולה מזה

שער תפילין

מאמר כג **דין ריבוע התפילין** ..... שצט
פרק א' ספק כאשר גג התפילין או התיתורא אינו ישר אם נפסל משום חסרון ריבוע ◇ א' התמיהה ברמב"ם שאע"פ שמצריך ריבוע הביא עוד פסול של עשהו כאגוז ◇ שלושה מהלכים באחרונים ליישב קושיה זו ◇ באור זרוע מפורש שאם המושב כאגוז אינו פוסל משום ריבוע ומ"מ יש סכנה ◇ סיכום הדברים והנפק"מ למעשה בשם הגרי"ד סולובייצק זצ"ל ◇ פרק ב' ראייה משיטת רש"י בתפרן שהבעיה רק בהצרת הרוחב ולא בבליטות ושקיעות ◇ ג' נפק"מ בין הטעם של הצרת הרוחב לטעם שהבליטה ל"ח ריבוע ◇ פרק ג' דברי השולחן שלמה על התעקם התיתורא ◇ חידוש שאם יש אויר בין התפילין לראש לא חשיב הנחה וכגרי"ז ◇ חידוש שהפסד הריבוע ע"י מעשה יותר חמור מאשר מאליו ◇ נפק"מ למעשה בפסל הפסק אויר בין התפילין לראשו ותימא לומר כן ◇ הג"ר אלחנן וסרמן הוכיח מפשטות הגמ' שאין פסול וגם באו"ז נראה שרק משום סכנה ◇ העולה מזה

מאמר כד **בגדר הקלף הנצרך לתפילין, והגדרת גויל ודוכסוסטוס** ..... תז
הקדמה ◇ הפולמוסים על נושא זה ◇ פרק א' מחלוקת הראשונים באיזה צד הקלף ואיזה הדוכסוסטוס ◇ ג' שכבות של העור ◇ האם הרמב"ם ותוס' מדברים על אותן שכבות בקרוב לבשר ◇ סתירה אם הדוכסוסטוס הוא התת העור או חלק מהעור האמצעי ◇ האם אפשר לעבד את תת העור לקלף ◇ מהי השכבה הקרובה לשערות לרמב"ם ולתוס' ◇ בגמ' מבואר שקלף הוא השכבה החזקה ונפק"מ ◇ לכאורה אין טעם לומר שלתוס' הקלף הוא השכבה העליונה ◇ יתבאר שנחלקו בזה התוס' והגאונים ◇ פרק ב' קלף שלנו שי"א שהוא דוכסוסטוס משום קילוף השכבה העליונה ◇ לשון המרדכי שמקלפים בצד השער רק ליפות ◇ פסק השו"ע וצ"ע שכבר קרוב לזמנו לא עשו כן ◇ לשון הרא"ש ושאר הראשונים הכשירו גם כאשר מקלפים לצד השער הרבה ◇ בספר התרומה והגהות אשרי מפורש שמורידים חצי עובי הקלף מצד השער ◇ בפשטות נחלקו התוס' והי"א במחלוקת ר"ת והגאונים ◇ פרק ג' בדעת גאונים נראה שהקלף הוא העור העליון דלא כתוס' ◇ הערוך ◇ העיטור ◇ פרק ד המחלוקות בין הנשמת אדם לשאר פוסקים אם כל שכבה שאפשר לגדר הוה דוכסוסטוס ◇ חידושו

של הנשמת אדם שהעור האמצעי ניטרלי > פרק ה' בספר התרומה מפורש שמורידים חצי העור לצד השער וכשר אך אם מחלקים לשניים דינו כדוכסוסטוס, ולפי"ז ביאור חדש בענין הנ"ל > סתירה בסה"ת האם העור האמצעי מתחלק לחצי, או כאשר גם כאשר מוריד חצי לצד השער > ישוב השו"ע לפי"ז > פרק ו' בהרבה ראשונים הובא בשם ר"ת שיטת אחרת שאין בקלפין שלנו כלל חילוק זה של קלף ודוכסוסטוס > בהג' מימוני מבואר שאינם חלקים בעור, אלא צורת עיבודלה > דברי פסקי הרי"ד שתלוי בצד הנוח לכתיבה מפני שאינו מגורד וחתוך > דברי האו"ז בשם ר"ת שתלוי בנוחות העיבוד > דברי ספר האסופות שאין טעם לקלף אם אינו מועיל לתיקון הקלף לכתיבה > לשון המרדכי שר"ת הכשיר קלפים שלנו במקום בשר משום נוחות הכתיבה בהם > נפק"מ לדינא אם בקלפים שלנו שכתב במקום שער פסול או לא > שיטת החתם סופר כעין דברי הראשונים שתלוי בצורת העיבוד > מסקנת הדברים

מאמר כה **בדין חריצים בין הבתים** ..... תלג

הקדמה > ואלו עיקרי השאלות שהסתפקו בהן: > פרק א' דין חריצן ניכר > שיטת רש"י שר"ל שתהא הפרדה גם מבחוץ ולא דין היכר > דברי היד אליהו שפקפק בדברי רש"י > האם דבק הוה חיבור או לא > פרק ב' הראיה מלשון הרמב"ם והשו"ע > האם יש מחלוקת בין רש"י לרמב"ם > הראיה מהאורחות חיים שיש דין חריץ ניכר ודחיה > הצמדת חלקים לחים שנעשים כגוף א' לכו"ע הוה חיבור > נפק"מ לקפלי עור שנצמדים בדפוס לעור א' > פרק ג' ביד אליהו שם הביא הוכחה מרש"י בגיטין שצריך רווח ממש בין הבתים, והקשה סתירה מזה לרש"י במנחות שדי שיש חריץ מבחוץ > נראה שאינו משום חריצן ניכר אלא משום דין לעשות רווח בין הבתים לכתחילה > בערוגת הבושם בשם רבינו שמחה כעין זה שבעינינו רווח משום הרישא ליתן רווח ביניהם > פרק ד' אם מחשבין את הריבוע עם האויר או בלא האויר > ביד אליהו מבאר שאין מצרפין את האויר, ואינו פוסל בהפרדה > בפשטות כך נראה בראשונים > מהר"י עייאש שדי באפשר לקרבן זה לזה > בכל הראשונים מבואר שהדפוס של ראש היה בצורת ריבוע, ומוכח שהאויר מצטרף > מסקנת מהר"ם ש"ק שאויר מצטרף, ומהר"י עייאש משום ראוי לבילה > נפק"מ בסברא זו שתלוי בצורה העיקרת של הבית ולא בהרחבה שלא כצורתו

מאמר כו **בדין כסדרן** ..... תנא

הקדמה > פרק א' המכילתא, ספק אם קאי על היפוך סדר הפרשיות, או שינוי זמן הכתיבה > יש ספק בפירוש התוס' בדף ל"ד אם הפשטות שכסדרן הוא על הסדר בקלף, ורק בדעת ר"ת רצו לחדש דין סדר בזמן ודחו. או שידעו קודם סדר בזמן הכתיבה, והכרעת הדברים. > בתוס' דף ל"ב נראה שאין דין סדרן בזמן הכתיבה, וכך הוכיח הגר"א > הרבה אחרונים הגבילו את התוס', ועפי"ז התקשו שיש סתירה בין התוס' > בתוס' דף ל"ד מפורש דלא כן > עוד דחיות באחרונים שתוס' ס"ל פסול כסדרן > פרק ב' הירושלמי במגילה שתולים בס"ת ואין תולים בתו"מ - האם הוא משום שלא כסדרן > ספר התרומה אם הירושלמי משום תולין או משום כסדרן > ביאור שו"ת הר"ן בספר התרומה שאין דין כסדרן בזמן הכתיבה > הר"ן מביא המשך הירושלמי כחזרה על הדין הראשון > דברי כמה אחרונים לדחוק בר"ן להשוות את דעתו לפוסקים > פרק ג' ומצאנו עוד ב' פירושים לבאר את הירושלמי שס"ת שכתבו כתפילין אין תולין שלא יסתור להדיא דעת ש"ר, אבל יש חידוש גדול לדינא לפי"ז > פירוש שו"ת הראב"ד בירושלמי > שיטת הריטב"א בירושלמי שגם בס"ת יש דין לכתוב פרשיות התפילין כסדרן > פרק ד' האם לדעת ר"ת מוכרח שיש דין כסדרן בזמן הכתיבה > שיטות שחילוק בין ש"י לש"ר > האם הפוסקים הכריעו כרש"י או משום ספק > פרק ה' שיטות העיטור שאם כתבן והניחו פסול ויגזזו, קושית האבני נזר > דיחוי ע"י פסול כסדרן

פתיחה

הפעם אודה את ה', על שזכיתי להוסיף ללמוד ולחדש בדברי תורתו הקדושה, מתוך שאר הטובות המרובות שמשפיע עלי ועל בני ביתי. ואפתח בשבח התורה ומעלותיה.

א.

כתב בספר גביע גבעי הכסף לג"ר בנימין ריבלין משקלוב תלמיד הגר"א עמ' כ"ד: "ומרוממתו על כל המעשים. פי' כגון גוהרקא דרבי חייא דמנפשי' סלקא. על דרך ששמעתי מאדמ"ו הגאון ז"ל בענין מרכבות בגן עדן שיש של שני סוסים ויש של ארבע סוסים ואמר שיש צדיקים שיש להם הרבה מעשים טובים וזוכים לגן עדן, אבל מחמת כלל מעשיהם אין להם זכות לעלות למדרגה עליונה. ויש כמה מעשים שעשו אותם במסירות נפש גדול ובשקידה רבה ובמדרגה העליונה לשמה שעל ידם זוכים לעלות מעלה מחיל אל חיל. ואמר הגאון ז"ל דגוהרקא דרבי חייא דמנפשיה סלקא מעלתה היתה גדולה מאוד יותר משארי המרכבות שנמשכים על ידי מעשים טובים ובודאי מעלתו של רבי חייא היה על ידי התורה שריבץ בישראל כמ"ש אנא עבדינא לתורה שלא תשתכח מישראל ומקרא מלא הוא זאת תורה האדם, ודרשו הקדמונים שהתורה הוא האדם בעצמו, כמו שמברכים עליה וחיי עולם נטע בתוכנו וזהו ומגדלתו ומרוממתו על כל המעשים פי' על כל המעשים הטובים". ובדבריו נפלאים יש כמה וכמה חידושים גדולים, וכדי לבארם צריך קודם להביא את הגמ' של גוהרקא דרבי חייא.

וזה לשון הגמ' בב"מ פ"ה ע"ב "אמר רב חביבא: אשתעי לי רב חביבא בר סורמקי: חזי ליה ההוא מרבנן דהוה שכיח אליהו גביה, דלצפרא הוה שפירן עיניה, ולאורתא דמיין כדמיקלין בנורא. אמרי ליה: מאי האי? ואמר לי: דאמרי ליה לאליהו: אחוי לי רבנן כי סלקי למתיבתא דרקיע, אמר לי: בכולהו מצית אסתכולי בהו, לבר מגוהרקא דרבי חייא דלא תסתכל ביה. מאי סימנייהו? בכולהו אזלי מלאכי כי סלקי ונחת, לבר מגוהרקא דרבי חייא דמנפשיה סליק ונחת. לא מצאי לאוקמא אנפשא, אסתכלי בה, אתו תרי בוטיטי דנורא ומחיוהו להווא גברא וסמינהו לעיניה. למחר אזלי אשתטחי אמערתיה, אמינא: מתנייתא דמור מתנינא, ואתסאי". דהיינו שבגן עדן לכל רבנן יש מרכבה, והם עולים בהם למתיבתא דרקיע. וכל המרכבות מונהגים על ידי מלאכים, ואילו של רבי חייא עולה מעצמו. ובשל שאר רבנן יכול היה להסתכל, ובשל רבי חייא כאשר הסתכל יצאו ב' לשונות של אש ושרפו את עיניו. וכל עניינים אלו סתומים וחתומים.

והמאמר של הגאון הנ"ל הוא לבאר נקודות אלו. והוא שיש קומת האדם וגודלו, וזה נבנה מהמעשים שלו. אך יש עוד נושא והוא להיכן ולאיזה מדרגה מתעלה בגן עדן. ולפעמים שיעור קומת האדם, שנמדד לפי רובו, הוא ברום מסוים. אך האדם יכול לעלות למעלה ממדרגה זו, וזה על ידי "כמה מעשים שעשו אותם במסירות נפש גדול ובשקידה רבה ובמדרגה העליונה לשמה שעל ידם זוכים לעלות מעלה מחיל אל חיל". ואי"ז משום ששיעור קומתו גבוה יותר משום מסירות נפש ושקידתו והלשמה שלו. שא"כ לא היה דבר נפרד המרכבה ועלייתו. אלא יש קומת האדם עצמו, שנמדד לפי רוב מעשים, ויש דבר נפרד, שנמדד באופן אחר, ע"י מסירות נפש ושקידה ומדרגה עליונה לשמה. וזה מעלהו מעלה מעלה.

א. ועיין בחידושי מהר"ל באגדות שמדייק מהמשך הגמ' "כי סלקי ונחת"י שאי"ז מדרגה קבועה, אלא עליה לזמן ואח"כ חוזר למדרגתו הראשונה ולהנ"ל יותר מובן שאי"ז קומתו לפי רוב מעשיו. אלא בגלל ענין זה יכול להתעלות למקומות עליונים.

ב. עיין בתשובה המפורסמת של הנצי"ב על ימין ושמאל בתורה, הודפס בשו"ת משיב דבר חלק א סימן מד, שמאריך שיש עובדי ה' שעיקר מיקודם מילוי חובתם, ויש עם אהבה ויראה עיי"ש, והם ב' דרכים בעבודת ה'. ועיין בחת"ם סופר על קדושים תהיו, שיש דברים שה' לא מצווה כדי שיהיה בהתנדבות שאז יש יותר עבודת הלב עכ"ד. ומ"מ הרי קי"ל גדול המצוה ועושה ממנו שאינו מצווה ועושה. ובתוס' משום שיש יצר הרע. דהיינו קיום חובתו בשלימות הוא יותר קשה מאשר התנדבות הלב. ומ"מ יש צורך בשניהם. ויש חיבור מענין הנקרא אגרת הויכוח והשלום, שנמצא מעותק בכת"י הצמח צדק, ומשערים שנכתב ע"י הרב בנימין קלעצקר תלמיד בעל התניא, שמאריך מהזוהר בענין צדיק גמור ובעל תשובה, שצדיק גמור שלם במעשיו ודעותיו, ובעל תשובה חסר בזה, אך יש לו מעלה של השתוקקות חזקה, ויש קונה עולמו בשעה אחת. ומבאר שזה ענין הלכה ואין מורין כן לגבי קנאים פוגעים בו. שהצדק אינו כן ולכן ההוראה לרבים אינו כן, אלא יש קנאי ויש לו הנהגה אחרת שאינה הוראה לרבים שמגיע מהשתוקקותו לכבוד ה' עיי"ש היטב. וממשיך שהנסתר אינו להלכה, אלא הנגלה, אך מי שהוא עם השתוקקות חזקה, יש הלכה ואין מורין כן שלא כנגלה. ומבאר שזה עיקר הנקודה בין חסידים ומנגדים (כפי שמבאר שם שאינו לשון התנגדות אלא לשון עקביות עיי"ש), וזה רעיון מענין מאוד, אך אין כל העתות והמקומות שווין בזה כידוע. אך עצם דבריו צ"ב, שאם היה מיסב דבריו רק על מנהגים, או על מקומות שמבואר בחז"ל שיש מקום לקנאים לצאת חוץ לשורה היה מובן. אך הוא מרחיב דבריו גם על דינים גמורים מדינא דגמ'. ולא נמסר ע"ז למושה מסיני שקנאים יכולים לעשות מחוץ לגדר הדין. וזה תמוה מאוד וכפי שכותב בעצמו שם שלבעלי דרך הצדק תמוה מאוד דברים אלו עיי"ש. וראה דבריו של המספיק לעובדי ה' בהקדמה, שמאריך על מדרגות נשגבות ודביקות כו'. ומ"מ מאריך שקודם מחיוב כל אחד לקיים הדין, וממשיך "ודע כי עשר שנות צום מתוך חסידות יתקפחו לך בעוון אכילה אחת מן הגזל או מן הגניבה, ולבישת (מלבושים גסים של) צמר מתוך פרישות רוב ימין תתקפח בעוון לבישת טלית המחוייבת בציצית בלי ציצית, וחיי פרוש ומתבודד בהרים במשך שנים רבות יתקפחו לך אם תשאיר בלא מזוזה בית החייב בה. חי אלהים, רק אם קרך הדבר בשוגג או באונס תוכל לקוות למחילה מה' על העבר וסעד ושמירה מפני חטאות העתיד. וכן ראינו גדולי ישראל מתייראים מפני העוון וכדי להינצל ממנו מסתייעים הם בכל מיני תחבולות שחיצוניותן מגוחכת אך פנימיותן כלילת – ענווה", ומאריך בדוגמאות מהתנאים והאמוראים לכן.

ויש עוד דבר שצריך לדון בה, והוא כידוע ענין זה שייך לסוגית עבירה לשמה. ומעודי תמהתי על העסק הגדול של עבירה לשמה, שהרי איתא בגמ' נזיר דף כג ע"ב "אמר ר"נ בר יצחק: גדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה. והאמר רב יהודה אמר רב: לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אפי' שלא לשמן, שמתוך שלא לשמן בא לשמן! אלא אימא: כמצוה שלא לשמה". הרי שזה אותו מדרגה של מצוה שלא לשמה, והרי מצוה שלא

וזה יסוד גדול בעבודת ה' שצריך לתרתי - א' שיעור קומה, ומדרגתו לפי רוב מעשים, וגדלות בתורה ובמע"ט. ב' מדרגה של מסירות נפש ושקידה רבה ולשמה במדרגה עליונה שמעלהו מחיל אל חיל.

ומבואר שאצל כל הרבנן העליה היה דבר נפרד מהם, והיה צריך מלאכים שיעלו את המרכבה, שמעלתם במסירות נפש היה במעשים טובים, ומזה נוצרו מלאכים שמעלים אותו. ואילו אצל רבי חייא המרכבה עצמה עלתה, דהיינו שהיא עצמו היה דבר שדבוק בעליונים. והגאון מבאר שזה משום שהמסירות נפש שלו הייתה בתורה, ויש לזה מעלה מיוחדת, שיש לתורה ענין מיוחד ש"הוא האדם עצמו", ומביא כן גם מהברכה וחיי עולם נטע בתוכנו, שהתורה נטועה בנו. וכע"ז ידוע מהגר"א באדרת אליהו במדבר כ"ג כ"א על הפסוק "לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל ה' אלוקיו עמו ותרועת מלך בו" לא הביט און. ד' דברים דיבור ומעשה ודביקות השם והתורה. און, הוא הדיבור כמ"ש ודבר און (ישעיה נ"ח ט'). עמל, הוא המעשה. ה' אלהיו עמו, זה דביקות השם. ותרועת מלך, כתרגומי כי היא שעשוע של הקדוש ברוך הוא והיא התורה וז"ש תחלה עמו וכאן בו וכמ"ש וחיי עולם נטע בתוכנו". וזה כהנ"ל שדביקות בה' הוא עמו דהיינו ב' דברים נפרדים דבוקים א' לשני, אך דביקות בתורה הוא בו ממש שה' נטע בתוכנו. וצריך לבאר ענין זה. ובדברי

לשמה הנ"ל מאוד מפליגים בגנותו. ועוד מבואר בערכין דף טז ע"ב שגדולה ענוה שלא לשמה מתוכחה לשמה, ומביאה הגמ' הנ"ל את המימרא לעולם יעסוק אדם כו', הרי לגמ' בערכין הלא לשמה עדיפי. ומבואר ששם שענוה שלא לשמה ר"ל שלא מוכיח מישהו משום שמפחד ממנו, ולא לשם מצוה כלל, ועדיין זה עדיף מתוכחה לשמה. וא"כ גם אחרי שנקבל שיש מושג עבירה לשמה, מ"מ הרי סכ"ס זה יהיה במדרגה פחותה או שווה ממצוה בלא כוונת מצוה כלל אלא משום בוש או לתועלת עצמו, ומה הענין הגדול בזה.

ג. ידוע מה שהיה מספר מו"ר הגרמ"ש שפירא זצ"ל ששאל את הגרי"ז זצ"ל על הפחד והחרדה שיש בישיבות בימים הנוראים, שלפי הנשמע מהזקנים, בוולאזין לא היה כך. והראה לו הגרי"ז את הרמב"ם פיה"מ בר"ה שכותב עשר לשונות של פחד על ר"ה, וא"כ אי"ז המצאת המשגיחים. ושאל הגרמ"ש הרי בעזרא מבואר אל תעצבו אכלו משמנים כו' והסו את העם כו' (וכפי שמביא המעשה רב) והשיב הגרי"ז מי שחדות ה' מעוזו יכול לשמוח. דהיינו מי שרועה שלו דהיינו "מעוזו", הוא מה ששמוח ה' "חדות ה'", ומזה יש לו בטחון, אכן יכול לשמוח. אך מי ששמוח כי הוא לא חרד מהדין אין לו מה לשמוח. ושנה א' הוסיף הגרמ"ש, שמי שמתבונן בפסוקים שם, רואה את מדרגתם הנמוכה של כלל ישראל בזמן ההוא, וחוסר ידיעתם ושמירתם את המצות. ואיך אפשר להעמידם כבעלי מדרגה, שרק הם יכולים לשמוח בדין של ר"ה. והשיב שאה"נ היו במדרגה נמוכה, אך היה להם לב ער ומחובר לה', שבשומעם את דברי התורה, ונודע להם שעברו עליה התחילו בוכים, עד שהיה צריך להשתיקם. ומי שיש לו לב שואף ומחובר לה', זה בוקע ממדרגתו הנמוכה, ומגיע ישר לה'. וזה כזוהר שהבאנו בהערה הקודמת.

ד. מובא בסידור הגר"א במוסף של ר"ה בפירוש אבני אליהו

ה. דהיינו התורה

ו. עיין בסנהדרין דף סד עמוד א' הנצמדים לבעל פעור - כצמיד פתיל, ואתם הדבקים בה' אלהיכם - כשתי תמרות הדבקות זו בזו. במתניתא תנא: הנצמדים לבעל פעור - כצמיד על ידי אשה, ואתם הדבקים בה' אלהיכם - דבוקים ממש".

הגר"א על גוהרקי מבואר שלא רק התורה עצמה מקבלת מעלה זו, אלא גם המסירות נפש ושקידה ולשמה, שנעשה בתורה, מקבל מעלה מיוחדת זו, שנעשה חלק מהאדם ממש.^ח

עוד צ"ב למה מעלה זו של רבי חייא, גרם שאי אפשר להביט במרכבתו, ולמה מה שהתפלל שהוא לומד ממשנתו טעם שיחזור אליו מאור עיניו.

ב.

וצריך להקדים עוד ענין, והוא הגמ' במנחות דף כט ע"ב "אמר רב יהודה אמר רב: בשעה שעלה משה למרום, מצאו להקב"ה שיושב וקושר כתרים לאותיות, אמר לפניו: רבש"ע, מי מעכב על ידך? אמר לו: אדם אחד יש שעתיד להיות בסוף כמה דורות ועקיבא בן יוסף שמו, שעתיד לדרוש על כל קוץ וקוץ תילין תילין של הלכות. אמר לפניו: רבש"ע, הראהו לי, אמר לו: חזור לאחורך. הלך וישב בסוף שמונה שורות, ולא היה יודע מה הן אומרים, תשש כחו; כיון שהגיע לדבר אחד, אמרו לו תלמידיו: רבי, מנין לך? אמר להן: הלכה למשה מסיני, נתיישרה דעתו". והדברים צ"ב, שמשה רבינו לא היה יודע מה הם אומרים, דהיינו שר"ע השיג דברים שלא השיג. וא"כ מה המשמעות שר"ע אמר שזה הלכה למשה מסיני, הרי משה לא ידע. ולמה זה יישב דעתו של משה, אטו זה היה נושא של כבוד. וברש"י פירש "נתיישרה דעתו - של משה הואיל ומשמו אומר אף על פי שעדיין לא קיבלה". הרי דברי רש"י ברורים שאכן משה קיבל מסיני, ורק שכעת היה לפני מעמד הר סיני, ולכן משה עדיין לא קיבל. וא"כ לא מובן לאידך גיסא, מה שייך חלישות הדעת משום שעדיין לא נאמר לו, ור"ע קיבל מסורת ממה שנאמר לו אח"כ. וכן צ"ע, אם קיבל אח"כ, למה ה' אמר למשה שהוא עצמו אי"צ ורק ר"ע צריך, הרי גם משה צריך כאשר יימסר לו.

וביאר ענין זה האריך הגר"ר אברהם אזולאי בהקדמת ספרו בעלי ברית אברהם עיי"ש, וז"ל "ודע שכל נשמה ונשמה יש לה חלק בתורה מה שאין לחברתה. והענין כי התורה ונשמתן של ישראל הם ענין אחד ובחינה שוה. והעד על זה כה התורה בת"ת כנ"ל ובת"ת סוד ישראל שהם ס' רבוא נשמות. והתורה הוא שורש הנשמות לכן יש כנגדם ס' רבוא פירושם אשר כפי כל אחד מהפירושים משם נתהווה שורש נשמה א' מישראל ולעתיד לבוא כל א' וא' יקרא וידע כל התורה כפי הפירוש המגיע לשורשו אשר על ידו נברא. וכן הוא ענין בגן עדן. וכן הוא בעה"ז, והענין אחר שכל נשמה

ז. ועד"ז שמעתי בשם מו"ר הגרמ"ש שפירא זצ"ל, שפירש את הכפילות בברכת החודש "חיים שיש בהם יראת שמים ויראת חטא", "וחיים שתהא בנו אהבת תורה ויראת שמים", שהוא כהגר"א הנ"ל שיראת שמים הוא יש בהם, אבל יש מדרגה גבוהה שתהא בנו, שהוא חלק מעצמו ממש וזה ע"י תורה וכמ"ש גר"א, וע"י שיש תורה ויראת שמים היראת שמים מקבלת דרגה זו של התורה שנעשה חלק ממנו ממש, ולכן אחר שהתפלל על יראת שמים רגילה, חוזר ומתפלל על יראת שמים עם תורה שהוא בו, ודפח"ח.

ח. ועי' בפירוש הרמב"ם באגרת על הפסוק אל תהיו כסוס פרד אין הבין במתג כו'. מובא בחיבור התשובה למאירי - משיב נפש מאמר א פרק ב

ט. מקור לרוב הדברים תמצא בספר דעת ותבונה פרק כ"א שאסף מכמה מקורות כע"ז עיי"ש.

ונשמה יש לה בחינה ידועה בתורה א"א שתתגלה ע"י זולתו אלא ע"י אותה נשמה תגלה אותה הפי', ובעוד שאותה נשמה לא תגלה אותה הפירוש, אין הקב"ה מגלה לצדיקים אותם הסודות, שעדיין לא גלה הצדיק אלא אותם שכבר גילה. ואומר אותם בשם אומרם. והנה לפעמים ישאלו שאלה מה בג"ע, ועדיין אותו הענין לא חידש אותו הצדיק ואומר האל ית' (ב"מ פ"ו) פלוני יוכיח או כאמרם בזוהר פי' פנחס הא בר יוחאי יומא. והטעם מפני שיהיה חלק נשמתו. **אומנם קודם שיגלנו הצדיק בעה"ז א"א שיוודע לשום אחד מהצדיקים זולתו למשה רבינו ע"ה שאפילו מה שתלמיד וותיק עתיד לחדש בתורה נאמר למשה מסיני, אליעזר בני מטהר עקיבא בני כץ אומר דהיינו אותה הנשמה ראויה לגלות כן וכך בתורה. והטעם לזה לפי שנשמת מרע"ה היתה כוללת כל הס' רבוא נשמות. ולכן ידע כל הס' רבוא פירושם. ובזה יובן ענין יקר הערך איך יכול האדם לחדש דברי תורה מעצמי כי מי יכול לשנות חותם המלך או לחדש בו דבר ח"ו. אומנם הענין הוא כפי מה שהזכרנו לפי שהנשמת מרע"ה כוללת כל ס' רבוא נשמות ישראל. ולזה אפילו בזמן הזה סוד נשמת מרע"ה מתפשטת פנימה לנשמות ומאירה בהם ומשפיעם סוד התורה שכבר קיבל" ומאריך הרבה בענין זה שנשמת משה מאירה לנשמות ישראל בכל הדורות עיי"ש.**

ולכאורה צ"ל בדבריו שאף שמרע"ה קיבל את כל התורה, היינו בכח, משום שנשמתו כוללת כל הס"ר. אך עדיין זה ניתן באופן פרטי לכ"א וא' לגלות ולהוציא לפועל את פרטי הפירוש. שאם לא כן, מיד שניתן למשה התגלה פירוש זה, ושוב אין לכ"א מה לגלות, ולמה שהקב"ה לא יגלה לשאר הצדיקים את הפירוש שהתגלה למשה קודם. והוא כתב שרק משה עצמו ידע אבל לא אחרים. וע"כ שהתגלה לו בכח ולא ההוצאה לפרטים של הפירוש.

ולפי דברים אלו יש פתח לבאר הסוגיא הנ"ל. שאמת שכתרי האותיות הם תורתו של רבי עקיבא, ולא של משה רבינו. ולכן רק רבי עקיבא יכול לגלותם. ולכן משה רבינו, אע"פ שלימדו הקב"ה את התורה, לא ידע עדיין. כי זה נמסר רק במעמד הר סיני, ככולל ס"ר ולא לעצמו. ומה שנמסר לו בהר סיני, כי כל הפירושים מוכרחים להיות מסורים מסיני, שאם לא כן אין להם דין תורה. אלא נמסר בסיני, לנשמה כוללת, ושוב ניתן לכל אחד בזמנו לגלות חלקו בתורה ע"פ ההשפעה שמקבל ממשה שנמסר בסיני.

ג.

ולפי דברים אלו יובן למה התורה הוא האדם עצמו, והוא נטוע בתוכו יותר ממצות ודביקות בה'. שהרי כלשונו "והתורה הוא שורש הנשמות לכן יש כנגדם ס' רבוא פירושים אשר כפי כל אחד מהפירושים משם נתהוה שורש נשמה א' מישראל". ואם שורש הנשמה הוא מהתורה, ומפירוש מיוחד נוצר נשמה מיוחדת שיכולה לגלות פירוש זה בעולם. מובן מאוד שהאדם והתורה הם אחד ממש, וזה נטוע בתוכו שהרי משם שורשו. ובגמ' נדה ל' ע"ב מבואר שכאשר התינוק במעי אמו מלמדים אותו את כל התורה כולה, ולפני שנולד בא מלאך וסותרו על פיו ומשכח מה שלמד. וצ"ב

אם משכיחים ממנו את מה שלמד, איזה תועלת יש בלימוד זה. ובשם הגר"א ועוד"א. שתכלית לימוד זה להכשיר את האדם להיות מוכן ללימוד, כי כעת הלימוד אינו דבר חדש אלא מציאה של מה שהיה לו כבר ושכח. והאריך לבאר ענין זה היטב הגר"א חבר בפתחי שערים נקודות י"א עיי"ש היטב. ושם הרחיב שהתורה שנלמד עמו הוא חלקו בתורה וכמ"ש לעיל שהוא הפירוש המיוחד בתורה ששייך לנשמת האדם הפרטי. ושם כתב גם שכאשר האדם לומד מפי הרב בקטנותו, יש יותר השפעה ללימוד של המלאך שנשכח, ועכשיו מגלהו, מאשר מה שהרב מלמדו בעצמו עיי"ש. וכמובן שדברים אלו הוראה גדולה לכל אחד, שאופן לימודו צריך להיות ע"י האזנה היטב לדרכי מחשבתו, ולא לסמוך על דברים שנאמרו לו, או נאספו ע"י ליקוטי. וכידוע שגדולי ראשי הישיבות בדור העבר לא היה ניח"ל כלל במראה מקומות, שמונעים מהאדם לחשוב ולמצוא קושיות ותירוצים לפי שכלו, ולהסתמך על הקודמים לוי. ודבר זה מבואר ברש"י שבת ס"ג ע"א, על הפסוק שמח בחור בילדותו כו' והלך אחרי מראה עיניו כו' ובגמ' ההוא בדברי תורה כתיב "עד כאן לתורה - שמח בתלמודך, למוד משמחה ומטוב לב, והלך בדרכי לבך - להבין מה בלבך לפי ראות עיניך".

וכדברים האלו האריך בבעלי ברית אברהם שם, שהדיבור האלוהי יסבול הרבה פירושים, ומביא כמה מאמרי חז"ל על שבעים פנים לתורה, וכל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש כו', ובמגילה ט"ו ע"ב שנחלקו אמוראים בפירוש הפסוק והתגלה משמים שכל הפירושים נכונים. "ולזה לא ניתנה תורה שבע"פ עם תורה שבכתב להודיע כי התורה שבכתב הונחה מוכנת לקבל כל המושכלות והרשמים שיונחו כנגדה כמו המראה הספירית כל הצורות הנרשמים כנגדה תקבלם בלי שום שינוי, כך התורה. כו' ומה נחמד אומרו ובה תחזה כפי המשל שהנחו. ר"ל שהתורה כמו המראה המזוככת שתראה בה פניך וכל הפנים התראים כנגדה כך התורה". וזה כפי שמבאר, שכל נשמה יש לה פירוש מיוחד בתורה, שמתגלה רק לה. ולכן התורה הוא כמו מראה שרואה בו את נשמתו".

י. הראוני הרב חיים בר"א שמואלביץ בשם אביו שבחכמת בצלאל נדה דף ל' ב' מביא בשם הגר"א שמבאר באריכות ענין זה, ומבאר שהלימוד מראש הוא הכנה ללימוד אח"כ עיי"ש וזה כעין דבריו. ומאריך שזה ענין גילוי ומציאה ולא חדש.

יא. וכן נמצא בני יששכר סיון מהות החודש א', אות ז'. ושם ציינו גם מנועם אלימלך ליקוטי שושנה על הפסוק משוך חסדך ועוד מקורות בנו"א שמדברים ע"ז בקצרה עיי"ש.

יב. מו"ר הגרמ"ש שפירא זצ"ל ראה ספר שנקרא מראה מקום, ואמר "קודם צריך שיהיה מקום". דהיינו אחר שאדם שקוע בסוגיא וחשב מחשבות לבנות ולסתור, יש מקום להיעזר בעוד ידיעות. אך לפני שיש מקום ששקוע בו והוא מביט בציונים והפניות, יישאר עם המון הפניות בלא להיות עם מקום שבנה. ולכן באמת שיש מעלה אחר שחידש מה שעלה בידו, לבדוק אם מתאים למש"כ האחרונים. או אם מתאמץ ולא מצליח למצוא דרך, לחפש כיווני חשיבה. אך לא כבסיס הלימוד.

יג. אך צריך זהירות גדולה בענין זה, שאחר כל מה שהתבאר, האדם לומד את התורה, ולא את עצמו. ולכן צריך להתבונן בכובד ראש ולדקדק היטב בדברי התורה. ולבדוק שדבריו מכוונים ומדוקדקים, ולחפש סתירות לדבריו, ושאין פירוש שנראה לו יותר נכון. ואחר שעשה כל זה הוא שמתגלה לו הפירוש בתורה לפי נשמתו. שאם אדם לא מתסכל במראה אלא בעצמו לא יראה מאומה, אלא את אפו. זאת לאפוקי מגישה שאומרת שלימוד

ד.

והענין שאי אפשר להסתכל בדברי חייא, וכאשר הסתכל יצאו ב' לשונות אש ושרפו את עיניו. והריפוי של זה היה ע"י שלמד ממשנתו של רבי חייא. ענין ב' לשונות של אש שיצאו מצאנו כידוע בעוד מקום, במיתתם של נדב ואביהו שהקריבו אש זרה. וברש"י, ומקורו מגמ' סנהדרין דף נ"ב ע"א, שיצאו ב' חוטין של אש כו'. וענין חטא נדב ואביהו בפסוק איתא שהקריבו אש זרה. ובחז"ל שם בסנהדרין מבואר שאמרו מתי ימותו זקנים אלו ואני ואתה ננהיג את הדור. וצ"ב, שזה טעם אחר ממה שכתוב בפסוק.

ונראה ביאור הענין, שידועים חז"ל כתובות דף קיא ע"א י"ד "ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כולכם היום - וכי אפשר לדבוקי בשכינה? והכתיב: כי ה' אלהיך אש אוכלה! אלא, כל המשיא בתו לתלמיד חכם, והעושה פרקמטיא לתלמידי חכמים, והמהנה תלמידי חכמים מנכסיו, מעלה עליו הכתוב כאילו מדבק בשכינה". י"ט ושמעתי ממור"ר הגרמ"ש שפירא זצ"ל, וכי ראינו מי שדבק בה' על ידי התרגשות והתפעלות שהוא נאכל באש? וביאר ואכתוב בלשוני, שיש אהבה ויש דביקות,

הוא מחשבות המתעוררות בנפש האדם כאשר הוא קורא בדברי תורה. ואינם טורחים לבדוק ולדקדק בדברי תורה ולחפש סתירות לדבריהם. עד שאומרים שאין טעם לדקדק אחר כוונת הכותב, שאי"ז מטרתנו ואין לזה משמעות, אלא החשוב רק מחשבת הקורא. ולא יאומן כי יסופר שדעות אלו נאמרים בבית המדרש ע"י משפיעים מסוימים. ודעת אלו הם דעות כוזבות, שמקורם מזעות בעולם המערבי שגם שם נחשבים לקיצוניות כידוע למי שמתמצא בזה ודי בזה. ושמעתי להמליץ ע"ז את הפסוק במשלי פרק יח פסוק ב "לא יחפוץ כסיל בתבונה כי אם בהתגלות לבו".

יד. וכן בספרי דברים פרשת עקב פיסקא מט "ולדבקה בו, וכי היאך איפשר לו לאדם לעלות למרום ולדבק באש והלא כבר נאמר כי ה' אלהיך אש אוכלה הוא ואומר כרסיה שביבין דינור אלא הדבק בחכמים ובתלמידיהם ומעלה אני עליך כאילו עלית למרום ונטלתה כו'.

טו. וענין זה שהתורה הוא דביקות גמורה, עיין מהר"ם אלשיך על שיר השירים, ישקני מנשיקות, שלשון המקרא על משה "פה אל פה אדבר בו", ואינו מובן, שדיבור הוא פה אל אוזן, ולא פה אל פה. ומפרש שר"ל דביקות פה אל פה. וכפי שכתב רש"י שם, שנשיקות פיהו הוא כנשיקת חתן לכלה, וזה היה במתן תורה בגילוי התורה לעמ"י. והענין שפה הוא המדבר והרוח ממללא. שזה ביטוי הדעת של האדם. והקב"ה נתן לנו את הרצון והדעת שלו, ואנחנו מחברים דעתנו ללמוד דבריו ולעשות רצונו ודעתנו כרצונו ודעתו, וזה דביקות פה אל פה. וכמ"ש המדרש על תורת פיר, משל למלך שאכל ונתן מבנו ממה שלפניו, ואמר הבן אני רוצה משלך ממש, ונתן מפיו והוא כהנ"ל שגילוי תורה אינו נתינת דבר נפרד, כמו בני חיי ומזוני, אלא גילוי לנו של רצון ה' עצמו כביכול. והאריכו בזה בספרים עיין נפש החיים וזהב משבא לגרמ"ש. ויש להוסיף, דברי הגר"א על ישעיהו י"ב בענין צורת האותיות, שכתב שסיומת ה' מורה על נקבה, וסיומת ו' על זכר. וכך מפרש דברי רש"י, שפירש ישקני מנשיקות פיהו, כנשיקת חתן לכלה. שאם היה זכר היה כתוב פיו, ואם נקבה היה כתוב פיה, והלשון פיהו הוא צירוף בין זכר לנקבה, שזה פה אל פה, ונכתב כפה אחד בב' בחינות הזכר והנקבה. והקשה למה יש ה' ספרים בכתב וו' סדרים למשנה. הרי תורה שבכתב הוא זכר ושבעל פה נקבה כידוע, וכתב שבעומק הענין זה להפך. ולמשנ"ת במאמר בענין ספירות העומר מר"י בר יקר י"ל, שאף במבט של התורה עצמה, הכתב הוא הזכר והבעל פה הוא הנקבה. מ"מ הרי בעומק הבעל פה הוא לימודם של ישראל, ובמבט זה הבעל פה הוא הזכר והכתב הוא הנקבה וד"ל. והוא שייך לדברי בעל הברית אברהם שכתבנו.

אהבה הוא רגשות שהאדם מרגיש כלפי האחר, ומה שמרגיש בתוך נפשו אינו גורם לאש אוכלה^{טז}. דביקות הוא הצמדות א' לשני. ואדם שמגיע לדרגה זו של דביקות בה', שלא ע"י התורה, נשרף באש כפשוטו ממש. אך אפשר להגיע לדרגה עליונה זו של דביקות, ע"י שדבק בתורה ודבק בתלמידי חכמים. ומי שעושה כן מגיע לדרגת דביקות עליונה זו, שאם היה בלא התורה היה נשרף, וכעת אינו נשרף. ואמר שמי שחושב שמגיע לדביקות גבוהה שלא ע"י התורה, ברוב המקרים זה דמיונות בעלמא^{יז}. משא"כ דביקות בתורה הוא דבר ממשי וברור, שעושה ובטוח שעושה כן^{יח}. ויש מן הענין להביא את דבריו של רבי יצחק דמן עכו בספר מאירת עינים פרשת וישלח, אחרי שמאריך שהעיקר לימוד התלמוד והמשנה והפלפול בחכמה, ולא ידיעת אלוקיות וחכמות כדעת הפילוסופים. כתב "כך הוא דרך התלמוד שרוב המשא ומתן בו לשם שמים, ירבה האור ושמחה בעליונים ויכריח כל ההפ"ך. והנה מלאכת התלמוד לשם שמים מעביר החושך והענן המבדילים והמקטרגים, ופוקח עינים לראות, ומרבה האור, ומלמד הזכות, כאשר מצינו בבן עזאי שהיה האש מתלהטת סביבו מתוך דברי תורה. ואל תשיבני ממאמר במחשכים הושיבני כמיתי עולם זה תלמוד בבלי, כי מאמר זה דבר על המורגש, ודברינו זה על המושכל, והמבין יבין".

טז. וכך מדויק בגמ' בהמשך שהשאלה היא רק על לדבקה בו ולא על לאהבה את ה'.

יז. עיין בספר המספיק לעובדי השם בפרק "על כבישת הכוחות והמעשים והנהגתם למטרתם הנאצלת" שמאריך מתי נכון להשתמש בדמיון ומתי זה דבר שלילי. ויש מן הענין להביא, שלכאורה יש סתירה בדברי הגרי"ס האם כח הדמיון כשלעצמו הוא דבר חיובי או דבר שלילי. שבאגרת המוסר הוא מעמיד את הדמיון מול השכל, שהשכל מלמדו מה טוב ומה רע, ואיזה השלכות יהיו למעשיו. והדמיון גמיש ולובש צורה ופושט צורה לפי רצון האדם, ומונע ממנו ראייה ברורה ומפוכחת על מעשיו, ועל התוצאות שלהם. ומזה נראה שהדמיון כשלעצמו הוא כח שלילי, והדרך הנכונה היא רק ע"פ השכל. ואילו באור ישראל אגרת א' מאריך על חשיבות הציור, וחוזר על זה פעמים רבות, למשל באות ז' שבגמ' מבואר ששופר לזכרון כלפנים ולפנים, יצייר כאילו הוא כהן גדול שנכנס לקה"ק. שלכאורה הוא שימוש בכח הדמיון ולא בכח השכל. אך באמת הם ב' נושאים יש את השכל מול דמיון. ויש את ה"ציור" שהוא לא דמיון אלא המחשה. דהיינו יש אמיתיות שאין מורגשות בחוש, וכח ההמחשה יכול לגרום לאדם לחוש דברים אלו. ותחילת הדבר בירור המציאות בשכלו, ואז להשתמש בהמחשה ככוח בשליטת השכל להביא ידיעות אלו לחוש. משא"כ דמיון, הוא מציאות שלא מכוונת ע"פ השכל אלא בלא שליטה. ושמעתי שיחה מהגר"ד פוברסקי זצ"ל, ודיבר שהיו ג' פירושים בדברי הגרי"ס האדם חופשי בדמיונו ואסור במושכלו, של קלם נובהרדוק, ושל רבי ירוחם. ואני זוכר רק ב' פירושים: א' אסור במושכלו, ר"ל שהשכל מגביל וכובל את האדם, מה נכון מה לא נכון מה אמת ומה שקר. חופשי בדמיונו, הדמיון אינו מגביל את האדם ולא מחייבו, אלא יכול להתאים הכל לפי רצונו. ב' אסור במושכלו ר"ל שהשכל אינו שולט באדם, ואין בידו לפעול ולהנהיג כי הוא אסור וכבוש תחת הדמיון שלו, חפשי בדמיונו שהדמיון חפשי לעשות כרצונו, כי אין מי שישלוט בו.

יח. יש מכתב הדרכה שכתב השפת אמת לבנו האמרי אמת כאשר היה אברך צעיר, מודפס באוצר מכתבים לשפ"א מכתב כ"א, עיי"ש ומאריך להוכיחו שיתעסק בדברים ברורים ואמיתים, שיתמיד בתורה ובמצות, ולא יבלה זמנו בהרגשות והתעוררות, שזוכים הרבה יותר בלימוד וקיום המצות כפשוטם ובזריזות, מהליכה עם הטלית על הכתף, וניסיון להגיע למחשבות גבוהות עיי"ש.

וא"כ י"ל שנדב ואביהו רצו להגיע לדביקות גמורה, וכפי שהאריכו בספרים, עיין בהעמק דבר לנצי"ב במקום. ולכן היה אש אוכלה כפשוטו. וחז"ל ביארו מ"ט לא רצו להגיע לדביקות זו בלא אש אוכלה ע"י הידבק בת"ח. וע"ז השיבו שלא היו דבקים בת"ח, שאמרו מתי ימותו ב' זקנים כו'. ולכן להגיע לדביקות הוצרכו ישירות לה' והיה אש אוכלה כפשוטו. והאש זרה הוא במה שאינו מהתורה, אלא לה' ישירות^{יט}. ובעוד מקום מצאנו ענין זה, עיין בהעמק דבר שהאריך בענין מאתים וחמישים ראשי סנהדראות שחטאו בנפשותם בעדת קורח. שרצו להגיע לדביקות גמורה בה', שלא ע"פ כללי התורה והמצות אלא ישירות בה'. והסגולה לכך הוא הקטרת הקטורת. ולא כפרו בתורה אלא רצו להדבק, ומ"מ מתו. ואינו מובן למה הצטרף ענין זה של רצון בדביקות, לעדת קורח שכפרו במשה, שלכאורה הם ב' נושאים נפרדים. אך למש"כ יש דביקות גמורה בה' ישירות שהוא אש אוכלה כפשוטו, ויש ע"י הת"ח והתורה שהקב"ה הוריד לארץ. ומי שאינו מקבל דביקות ע"י התורה והת"ח, ע"כ פונה לדביקות ישירה. ואז או שאש אוכלה, או ששוגה בדמיוניות בעלמא^י.

ה.

ולבאר המימרא על גוהרקא דרבי חייא, שיצאו ב' לשונות של אש. צריך להקדים, שאומנם בפשטות מה שדביקות בה' עצמו הוא אש אוכלה, ובתלמידי חכמים אינו אש אוכלה, הוא משום שהקב"ה אש והת"ח אינו אש. אך אפ"ל באופן אחר, והוא ידוע, שגם הת"ח אש, אך האש של הקב"ה שהוא גבוה, שורפת למי שדבק בו, משא"כ האש של התורה, שהקב"ה הוריד לארץ, והשתלשל ממקומו הגבוה להיות בעולם הזה, אש זו אינה שורפת אלא מתאימה לחיי העולם. וענין זה שהתורה אש מקרא מלא דיבר הכתוב ירמיהו כ"ג כ"ט "הלא דברי כאש כו", ובחז"ל הרבה פעמים הביאו כן לבאר את ענין לימוד התורה. ברכות כ"ב א' דברי תורה אין מקבלין טומאה שנאמר הלא דברי כאש, תענית ד' ת"ח דרתח אורייתא רתח שנאמר הלא דברי כאש. ובמכילתא דרבי ישמעאל יתרו - מסכתא דבחדש פרשה ד' "מפני אשר ירד עליו ה' באש. מגיד שהתורה אש, ומאש נתנה, ובאש נמשלה". ועיין באור תורה לרי"א חבר על מעלות התורה שהאריך בזה, באות י"ט, ל"ח, ועוד. שהתורה הוא אש של מעלה ולכן מטהרת, ולכן מכפרת כקרבן שמוקרב ע"ג מזבח, ועולה באש עיי"ש שהאריך. וי"ל שכ"ז הת"ח בעולם הזה, אך הת"ח שעלה לגן עדן שוב היא ג"כ אש אוכלה. ולכן בגוהרקא דרבי חייא, שגם לגוהרקא עצמו היה מעלת התורה כמ"ש הגר"א, הרי הביט באש של תורה, באופן שהיא בשורשה ולא מותאמת לעולם הזה, יצאו ב' לשונות של אש, והוא ממש כנדב ואביהו. שזה דביקות של אש אוכלה כפשוטו. וזה כהנ"ל שאין החילוק שזה אש וזה אינו אש, אלא זה אש בשורשו שלא לפי עולם הזה, וזה אש שירד לעולם ולכן אינה שורפת.

יט. לדברי הגר"א הנ"ל שהתורה ממנו, י"ל זרה שמחוץ לו, ולא מעצמו.

כ. ואי"ז שולל מעלה עצומה בלשמה ומסירות נפש, וכמ"ש מהגר"א שזה מעלה יותר ממדריגתו.